

UDK/UDC 021:027.7(497.6 Sarajevo)

Izmijenjena ulzga fakultetskih biblioteka: selekcija, servisi, saradnja

Mirzslav Živanzvić (Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu),
Biserka Sabljakzvić, Vanja Kenjić (Ekonomski fakultet, Sarajevo),
Hedija Kzdžaga, Mirela Ržžajac (Pravni fakultet, Sarajevo)

U momentima velikih kriza i depresija, prvo stradaju oni najranjiviji i najslabiji. Kada kriza zahvati cijelo društvo, među prvim žrtvama biće i biblioteke. Ukratko, to i jeste ono što se dogodilo bibliotekama i bibliotekarstvu u Bosni i Hercegovini u bliskoj istoriji. Neke su biblioteke potpuno ili djelimično skončale u ratnom požaru, neke su ostale bez zaštite, pa su opljačkane, a neke su jednostavno prepuštene zubu vremena i nebrige odgovornih.

Po okončanju ratnih sukoba u Bosni i Hercegovini, ovo je otprilike bila pozicija svih biblioteka, pa tako i onih fakultetskih koje su djelovale u okviru Univerziteta u Sarajevu. No, biblioteke koje su predmet ove prezentacije nisu reprezentativne i na njihovom primjeru se ne može zaključiti ništa o stanju biblioteka i bibliotekarstva u BiH. Ovdje se radi o bibliotekama, koje su po svaku cijenu bile odlučne da ispune svoju svetu misiju, uprkos brojnim unutrašnjim i vanjskim preprekama. Dakle, predstavljamo biblioteku Pravnog fakulteta

u Sarajevu, Bibliotečko informacijski centar Ekonomskog fakulteta u Sarajevu i Odjel za bibliotekarstvo i dokumentaciju Centra za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu, koji je, zapravo, specijalna biblioteka koja djeluje u sastavu Univerziteta.

Prezentaciju ćemo započeti sa tabelarnim predstavljanjem profila ove tri institucije, odnosno sa upoznavanjem osnovnih činjenica koje se odnose na njihovu organizaciju i djelovanje. U nastavku ćemo predstaviti njihov trenutni položaj u odnosu na matične fakultete, odn. Univerzitet. Ne treba biti naročito vidovit, da bi pretpostavili kako taj položaj nije nimalo povoljan za njihovo funkcionisanje i budući razvoj, ali to je upravo i razlog zbog kojeg prezentiramo ove tri biblioteke. Naime, one su svojim djelovanjem dokazale kako je i u krajnje nepovoljnoj atmosferi moguće ostvariti pomake i razvoj. Kako, to ćemo vidjeti u trećem dijelu ove prezentacije. I na kraju, predstavimo i buduće izazove, sagleđane iz perspektive ove tri institucije.

	Biblioteka Pravnog fakulteta u Sarajevu	Bibliotečko informacijski centar Ekonomskog fakulteta u Sarajevu	Odjel za biblioteku i dokumentaciju Centra za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu
Misija	Podrška modernizaciji nastavnog procesa i realizaciji savremenog pravnog sistema	Podrška kvalitetnom obrazovanju i naučno-istraživačkom radu	Asistiranje u istraživanjima i realizaciji nastavnih planova i programa u oblasti ljudskih prava
Osoblje	5	5 + 2	2 + 3
Oprema	<ul style="list-style-type: none"> – dva kompjutera za osoblje biblioteke – jedan printer – jedan kopir aparat 	<ul style="list-style-type: none"> – broj kompjutera za osoblje – potpuno opremljen pult za informacije i rad sa korisnicima – elektronski sistem zaštite knjiga “3 M” – ostalo 	<ul style="list-style-type: none"> – 6 kompjutera za osoblje biblioteke – dva printera – jedan kopir aparat
Zbirke	<ul style="list-style-type: none"> – zbirka monografskih publikacija (44.400) – zbirka periodike (2225 naslova časopisa) – el. baze podataka (EBSCO, EMERALD) 	<ul style="list-style-type: none"> – zbirka monografskih publikacija (111.500) – zbirka periodike (11.000 godišta časopisa) – zbirka doktorskih radova – zbirka magistarskih radova – zbirka udžbenika za postdiplomske studije – arhivska zbirka – el. baze podataka (EBSCO, EMERALD, LEzIS, NEzIS, ECONLIT, ABI INFORM, DOW JONES interaktiv) 	<ul style="list-style-type: none"> – zbirka monografskih publikacija (3.234) – zbirka periodike (31 naslov časopisa) – zbirka izvještaja o ljudskim pravima u BiH – specijalne zbirke – el. baze podataka (EBSCO, EMERALD)
Servisi	<ul style="list-style-type: none"> – slobodan pristup periodičnim publikacijama, službenim publikacijama, statističkim publikacijama, publikacijama međunarodnih institucija, referensnoj zbirci, doktorskim radovima, magistarskim radovima, itd. – čitaonice (43 radna mjesta) – čitaonice studijska čitaonica (10 radnih mjesta) – radno mjesto za osobe sa invaliditetom sa računarom – prostorija za timski rad (4 radna mjesta) – internet sala (3 radne jedinice) 	<ul style="list-style-type: none"> – čitaonice (84 radna mjesta) – Internet sala (15 radnih jedinica) 	<ul style="list-style-type: none"> – slobodan pristup svim zbirkama – čitaonica (13 radnih mjesta) – Internet sala (4 radne jedinice) – informacijska istraživanja – usluge fotokopiranja i štampanja
Korisnici	2.500	6.000	335

	Biblioteka Pravnog fakulteta u Sarajevu	Bibliotečko informacijski centar Ekonomskog fakulteta u Sarajevu	Odjel za biblioteku i dokumentaciju Centra za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu
Izdavačka djelatnost	<ul style="list-style-type: none"> – Bibliografija radova Pravnog fakulteta 1946 – 2003: monografske publikacije (nastavnika i saradnika) – Bibliografija magistarskih i doktorskih radova odbranih na Pravnom fakultetu u Sarajevu 	<ul style="list-style-type: none"> – Bibliografija doktorskih i magistarskih radova odbranih na ekonomskim fakultetima u Bosni i Hercegovini – Bibliografija Ekonomskog fakulteta u Sarajevu – pola stoljeća rada: 1952 – 2002 – Dopuna retrospektivne bibliografije nastavnika i saradnika Ekonomskog fakulteta (u pripremi) – Bilteni – Prikazi knjiga 	<ul style="list-style-type: none"> – Bibliografija izabranih radova u oblasti ljudskih prava – Bibliografija magistarskih radova Centra za interdisciplinarnu postdiplomske studije Univerziteta u Sarajevu (u pripremi) – Stručni članci
Projekti		<p>Od 1997. godine priprema i podnosi projekte međunarodnim organizacijama. Uspješno su realizirani projekti podržani od strane:</p> <ul style="list-style-type: none"> – WUS Austrija – SOROS Fondacija – OPA us Embassy – SABRE Foundation USA – Journal Donation Project – New York – Evropska unija 	<p>Od svog osnivanja 1996. godine Biblioteka Centra priprema i podnosi projekte međunarodnim organizacijama:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Raoul Wallenberg institut – Švedska – WUS Austrija – OPA US Embassy – DFID British Embassy – CIDA Canadian Embassy – SABRE Foundation USA – Vijeće Evrope – Journal Donation Project – New York
Način finansiranja	– podrška matičnog fakulteta	<ul style="list-style-type: none"> – podrška matičnog fakulteta – donacije 	<ul style="list-style-type: none"> – podrška Univerziteta u Sarajevu – donacije
Postignuti nivo automatizacije bibliotečkog poslovanja	Ostvarena je djelimična automatizacija bibliotečkog poslovanja. Od 2004. godine u funkciji je elektronski stručni katalog monografskih publikacija, te analitički katalog periodike u elektronskoj formi izrađen u namjenskom softveru ProCite V.5.0.	Ostvarena je djelimična automatizacija bibliotečkog poslovanja. Sve bibliografije i baze podataka doktorskih, magistarskih i diplomskih radova su rađene u bibliografskom softveru Pro Cite V.5.0.	Ostvarena je potpuna automatizacija bibliotečkog poslovanja korištenjem METEL Win programskog paketa.

Već na osnovu tabelarno predstavljenog profila biblioteka, može se zaključiti da se radi o izuzetno aktivnim institucijama, koje djeluju u izuzetno složenim okolnostima.

Očigledno je da sve biblioteke imaju podršku u svojim matičnim institucijama, međutim neadekvatnu, budući da se obraćaju međunarodnim institucijama za

pomoć i donacije. Kroz projekte se najčešće ostvaruje pretplata na stručne časopise, kupovina stručne literature, te kupovina neophodne tehničke opreme. Dakle, iako sastavni dio svojih matičnih institucija, biblioteke ipak nemaju položaj i status, te shodno tome i podršku, koji im, zapravo, po značaju i pripadaju. Razlozi za ovakvo stanje stvari su višestruki, a jedan od najbitnijih je u odgovornim i upravljačkim strukturama fakulteta i Univerziteta koje ne uvažavaju značaj biblioteke u životu i normalnom funkcionisanju fakulteta i Univerziteta. U praksi, biblioteke od svojih matičnih institucija ne mogu osigurati podršku za svoje osnovne funkcije, a kamoli za neke dodatne potrebe, poput neophodne tehničke opreme, stručnog usavršavanja, posjeta konferencijama i simpozijima i sl.

Biblioteke u ovakvim situacijama nemaju puno izbora, ili se prepuste, ili nastoje da improviziraju i pronađu druge izvore potpore i osiguraju osnovne funkcije svojih institucija. Kao što je već rečeno, ove tri institucije su i uključene u ovu zajedničku prezentaciju, upravo zbog svoje istrajnosti u pogledu razvoja i unapređenja bibliotečkih fondova i servisa. Na primjer, Evropska unija je 2001. godine dodijelila sredstva Ekonomskom fakultetu u Sarajevu za realizaciju projekta "Adaptacija i modernizacija biblioteke", zahvaljujući kojem je biblioteka dobila nove sadržaje poput prostora za kataloge, radnog mjesta za osobe sa invaliditetom, prostorije za timski rad, Internet sale, itd.

Također, iz godine u godinu, Odjel za biblioteku i dokumentaciju Centra za ljudska prava, osigurava razvoj kolekcije (u prosjeku 200 novih naslova godišnje)

isključivo iz sredstava dobijenih od strane donatorskih organizacija koje djeluju u BiH. Donacije su iskorištene i za upućivanje bibliotekara na priznate međunarodne skupove, poput *Internet Librarians* konferencije koja se svake godine održava u Londonu. Samo zahvaljujući takvom pristupu ova je biblioteka, koju je 1996. godine činila nesređena gomila prašnjavih knjiga, uspjela da izraste u specijalnu biblioteku sa potpuno automatiziranim bibliotečkim poslovanjem, profiliranim kolekcijama i kapacitetom da uspješno posreduje između korisnika i informacija koje su pohranjene na savremenim informacijskim i komunikacijskim medijima.

O kakvom procesu je riječ, dovoljno svjedoči i činjenica da je Saša Madacki ova iskustva predstavio u radu "From Dusty Storage to Library Without Walls" na godišnjoj konferenciji Društva bibliotekara SAD-a (ALA), održanoj u San Franciscu 2000. Dakle, trenutni položaj i status ovih biblioteka zahtjeva da u njima rade osobe koje su ne samo bibliotekari, nego i projekt menadžeri, naučni radnici, stručnjaci za fundraising, PR i promociju, itd.

Za svaku od biblioteka koje ovdje prezentiramo, presudan trenutak bio je angažman mladih i kvalitetnih kadrova koji su školovani na Odjelu za komparativnu književnost i bibliotekarstvo Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Menadžment ovih institucija odigrao je presudnu ulogu u njihovom angažovanju. Mladi ljudi donijeli su prijeko potrebno znanje iz oblasti savremenih informacijskih tehnologija i njihovoj primjeni u bibliotekarstvu, a, kao najvažnije, mladi uposlenici nosioci su i prijeko potrebne doze entuzijazma, bez kojeg bi zaista bilo teško govoriti o razvoju u oblasti

bibliotekarstva u BiH. Zahvaljujući ovom slijedu događaja u našim bibliotekama, ostvareni su, između ostalog, i sljedeći rezultati:

- biblioteke uspješno djeluju u okviru svojih zadatah misija
- uvedena je djelimična ili potpuna automatizacija sistema bibliotečkog poslovanja
- bibliotečki korisnici imaju mogućnost da koriste najsavremenije informacijske tehnologije u svom istraživačkom radu
- osiguran je kontinuiran razvoj kolekcija
- osigurana je podrška međunarodnih donatorskih organizacija
- stvoreni su temelji za čvršću saradnju na nivou BiH, ali i na međunarodnom nivou
- biblioteke su stvorile osnovne pretpostavke za uključenje u svjetske informacijske tokove

Naravno, ovo su samo inicijalne aktivnosti, koje nas vode pred još veće izazove koji slijede. Naime, BiH je već dvije godine u procesu implementacije Bolonjskog procesa, pri čemu je malo toga urađeno i najveće i najradikalnije reforme tek predstoje. Ovaj proces neće mimoći ni biblioteke, budući da naš ulazak u evropski prostor

visokog obrazovanja podrazumijeva i procese standardizacije koji će omogućiti funkcionisanje naših biblioteka u pomenutom prostoru. Dakle, pred bibliotekama je izazov standardizacije, na koji će se najbolje odgovoriti zajedničkim naporom svih pripadnika bibliotečke zajednice, te uz maksimalnu saradnju sa bibliotekama i bibliotečkim profesionalcima koji su se već uspješno suočili sa ovim izazovima. Saradnja se mora intenzivirati i na nacionalnom planu. Biblioteke koje su učinile više i bolje moraju pomoći onima koje su učinile manje i lošije. No, ovi procesi moraju imati punu podršku matičnih institucija. Svim bibliotekama se mora pružiti prilika da krenu putem kojim idu biblioteke iz ove prezentacije.

U zaključku se mora naglasiti pitanje saradnje na međunarodnom nivou, koja kao svoj prvi korak mora imati uspostavljanje kontakta i saradnje sa bibliotekarima slavistima širom svijeta. Ova saradnja može i biće na obostranu korist. Bibliotekari iz regije imaće priliku da iz prve ruke saznaju što više o izazovima koji im predstoje, dok će bibliotekari slavisti zapadnoevropskih i sjevernoameričkih biblioteka imati priliku da, kroz uspostavljenu saradnju, dodatno unaprijede kvalitet svog rada i prošire svoje informacijske resurse.